

Identifierade brister i spårbarheten hos forskningsdata- publiceringar i Sverige

Spårbara forskningsdata: metoder och rekommendationer för ökad spårbarhet och synlighet för svenska datapubliceringar – Bristrapport

CHALMERS

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Svensk
nationell
datatjänst

2026-03-18
Version 1.1
[https://doi.org/10.5281/
zenodo.19083502](https://doi.org/10.5281/zenodo.19083502)

CC-BY 4.0

Mot spårbara forskningsdata i Sverige

Formell publicering av forskningsdata är en central del i utvecklingen mot öppen vetenskap, oavsett om det gäller öppna data eller data med åtkomstbegränsningar. Samtidigt ska Sverige ha ställt om till öppna vetenskapspraktiker senast 2026. Sedan 2022 finns även lagkrav på svenska myndigheter att förteckna och offentliggöra information om alla data som publiceras.

I vilken utsträckning forskningsdata faktiskt publiceras i Sverige är dock svårt att svara på – bland annat då det saknas effektiva metoder för att spåra och följa upp sådana publiceringar.

Uppföljningen försvåras bland annat av brister i angivna metadata för organisationsaffilieringar och klassificering av material. Den kompliceras också av skillnader i rutiner för hur forskning redovisas lokalt och nationellt.

För att uppnå bättre spårbarhet hos forskningsdatapubliceringar krävs förbättringar av såväl nationell samordning och teknisk infrastruktur som incitamentsstrukturer.

Vi identifierar här några av de viktigaste hindren och pekar ut möjliga vägar framåt.

Urban Andersson 0000-0002-4009-9274

Lina Andrén 0000-0002-7539-3203

André Jernung 0000-0002-9027-0113

Stina Johansson 0000-0002-3828-6353

Olof Olsson 0000-0002-7365-0691

Therese Tikkanen 0009-0004-2478-5698

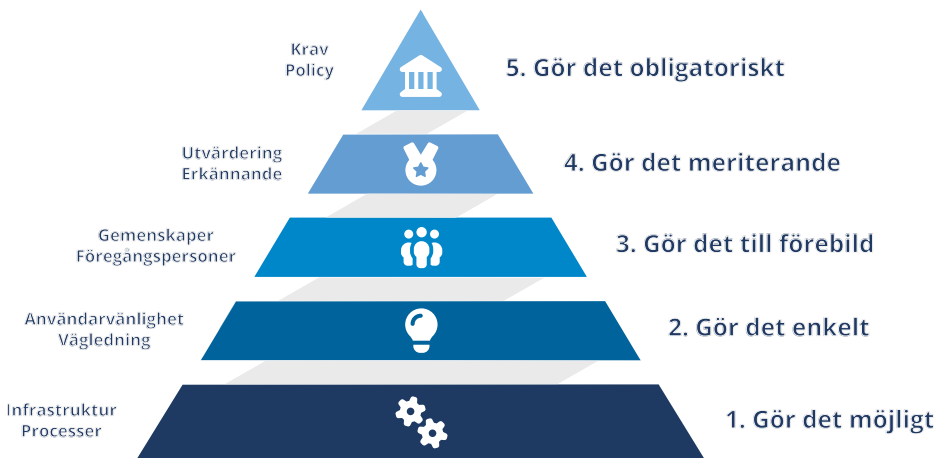
Mattias Vesterlund 0000-0001-9471-6592

En modell för kulturförändring

Utifrån resultaten av en enkätundersökning riktad till svenska forskningsorganisationer har vi genomfört en bristanalys. De identifierade bristerna har kartlagts med hjälp av en modell för kulturförändringar i forskningssektorn framtagen av *Center for Open Science*.¹

En utgångspunkt för modellen är att insatser på olika nivåer krävs för att uppnå varaktig förändring: först måste något göras möjligt och enkelt, sedan kan förebilder skapas och incitament införas, och först därefter kan krav ställas som har utsikter att efterlevas.

Bristerna har huvudsakligen identifierats i de bredare skikten av pyramiden – *gör det möjligt, gör det enkelt*, men också närmare toppen, i *gör det till förebild* och *gör det meriterande*.

¹ <https://www.cos.io/blog/strategy-for-culture-change>

Identifierade brister

Nationell samordning kring forskningsinformation

Det saknas en sammanhållen och heltäckande nationell modell för hur forskningsinformation, exempelvis uppgifter om resultatpublikationer, forskningsdata och projekt, ska kunna registreras, delas och följas upp.

- Ingen nationell samsyn om insamling, delning och samordning av all öppen forskningsinformation i linje med Barcelonadeklarationen.²
- Avsaknad av nationella standarder för metadata, PID-användning och terminologi som möter omvärldskraven.
- Ingen gemensam bild av vilka datapubliceringar som ska följas upp.
- Oklara och varierande juridiska tolkningar av förutsättningar för datapublicering och ansvarsfördelning mellan aktörer.

Teknisk mognadsgrad hos tjänster och organisationer

Valet av tjänster för publicering påverkar ofta möjligheterna att spåra forskningsdatapubliceringar. Systematiskt arbete med olika källor för forskningsinformation kräver ofta specialkompetenser.

- Relevant teknisk kompetens för åtgärder som gör data spårbara kan saknas hos både forskningsorganisationer och infrastrukturer för publicering.
- Datapubliceringar kan ofta vara publicerade med bristfälliga metadata på grund av den tekniska implementationen av publiceringsformen.
- Följsamhet till tekniska standarder kan brista, vilket skapar hinder för interoperabilitet och jämförbarhet.
- Det saknas tekniska verktyg och metoder för att systematiskt följa upp relevanta datapubliceringar.
- Arbetsflöden saknar automatisering och integration mellan system, så att samma metadata innehåll i många fall måste uppges flera gånger av användaren.

Resurser och kompetens för forskningsdataarbete

Att skapa fullvärdiga datapubliceringar och göra dem spårbara kräver tid, kompetens och stöd – resurser som ofta saknas.

- Datapubliceringar kan ofta vara publicerade med bristfälliga metadata på grund av att för få uppgifter angetts, t.ex. kan affilieringsinformation, PID:ar eller relationer till andra forskningsprodukter saknas.
- Många forskare saknar kompetens eller utrymme i arbetstiden för att skapa fullvärdiga datapubliceringar.
- Forskare saknar tydligt beslutsstöd och praktisk vägledning för datapublicering.
- Stödfunktioner för datapublicering saknar ofta nödvändig arbetstid, tydliga uppdrag och långsiktig finansiering.

Förebilder och kollegial syn på datapublicering

De kollegiala förväntningarna på öppna vetenskapspraktiker och datapublicering kan skilja sig åt mellan olika forskningsdiscipliner.

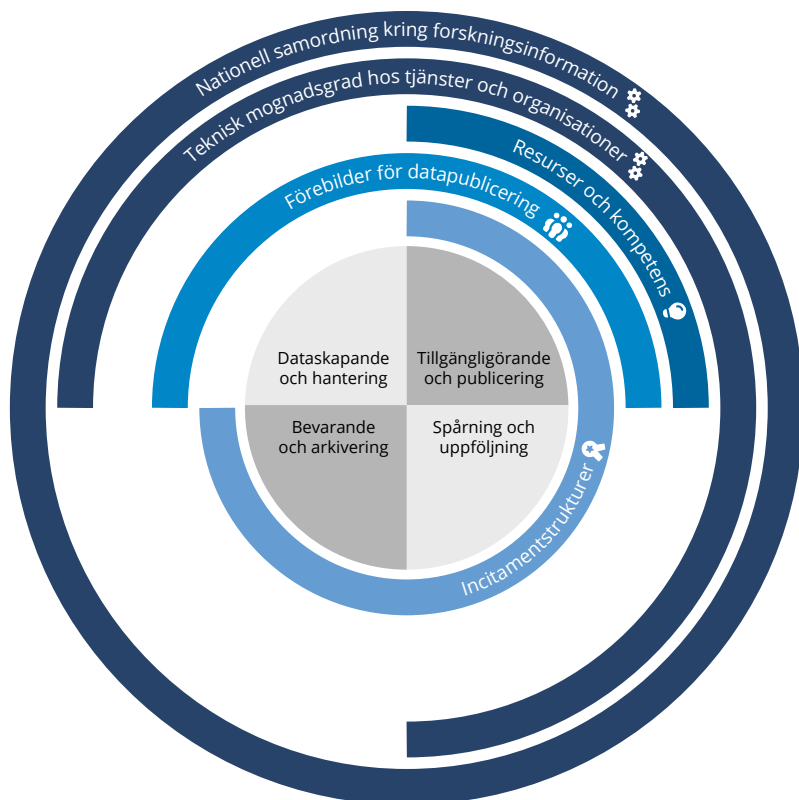
- Datapublicering kan vara norm inom en disciplin medan det sällan genomförs inom en annan.
- Goda exempel på datapubliceringar och hur de möjliggör granskning av och reproducerbarhet hos forskningen lyfts sällan fram i forskningskommunikation.

Incitamentsstruktur för FAIR datapublicering

Datapubliceringar ges sällan erkännande, vilket leder till att arbete med dem inte prioriteras.

- Datapubliceringar tas sällan med i meritering och forskningsutvärdering, och det saknas etablerade bedömningsmodeller i linje med t.ex. CoARA.
- Nationellt saknas samsyn om hur högkvalitativa datapubliceringar ska ingå i meriteringssystemet.

De identifierade bristerna i relation till forskningsdatalivscykeln.

Vägen framåt

Att uppnå varaktig förändring i hur forskningsdata publiceras och följs upp kräver insatser från flera håll: nationell samordning, bättre verktyg, långsiktig resurstilldelning och en incitamentsstruktur som erkänner datapublicering som en vetenskaplig merit.

Trots bristerna ser vi en positiv utveckling på flera fronter. Inom forskningsbedömning och meritering växer stödet för initiativ som CoARA, och på infrastruktursidan finns vissa samordnande initiativ som Researchdata.se. Ansvaret för att alla datapubliceringar blir förtecknade när de skapas ligger hos forskningsorganisationerna, vilket kräver förändrade lokala rapporteringsrutiner.

Med fortsatta insatser i denna riktning kan datapubliceringar spåras och följas upp på ett mer systematiskt sätt. Forskare kan få erkännande för sitt arbete, lärosäten kan få bättre beslutsunderlag, och Sverige kan ta ytterligare steg mot öppen vetenskap.

Ett huvudmål med projektet *Spårbara forskningsdata* har varit att främja processen med konkreta råd och tekniska verktyg. Här hittar du dessa:

- Översiktsrapporten *Spårbara forskningsdata*
 <https://doi.org/10.5281/zenodo.17365330>
- Insamlingsverktyget *roagg*
 <https://archive.softwareheritage.org/swh:1:dir:242c1e49f3760b770a867273124eb77a29a1d614>
 <https://github.com/snd-sweden/roagg>
- Handboken *Making data findable*
 <https://doi.org/10.83264/zfmq-3h36>

Vill du läsa mer om projektet?

Besök <https://doi.org/10.83264/1v11-nb80>
eller scanna koden nedan:

